

Franz Schubert (1797-1828)

Beethoven mellett a helye, Haydn és Mozart útját folytatta. Hatása később érvényesült, mint Beethovené. (legjelentősebb szerzeményei halála után kerültek elő.) Ő az átvezetés a klasszicizmus és a romantika között, sokan a negyedik bécsi klasszikusként tartják számon. Legmaradandóbbat a dal műfajában alkotott, igényes szövegek, melyeket a kíséret új életre kelt. Magánéletében nyomorgott, barátai támogatták. Beethoven a hangszeres formát emelte nagyra, Schubert a dalt, az éneket. Megzenésített verseket, mégis olyan mintha a dal, a szöveg és a kíséret egyszerre keletkeztek volna. (Dalai rendkívül változatosak.) (Ld. még Régi TK 31. old.)

Liszt Ferenc (1811-1886)

Zongoraművész, zeneszerző, karmester és zenei író. Egyszerű családból származik, tehetségét korán felfedezték. Bécsben tanult Beethoven tanítványától. Sikereit a magyar sajtó egy ideig figyelemmel kíséri, aztán elfeledik. Apja halála után felhagy a koncertezéssel és a zeneszerzés felé fordul. Barátságot köt Chopinnal és Paganinivel. 1838-ban tér vissza Magyarországra, ahol tevékeny részese lesz a magyar zenei élet megeremelésének. A Zeneakadémia első elnöke. Később Weimarban telepedett le, itt írta legjelentősebb műveit. Hányattatott magánélete ellenére barátai nagyon sokat köszönhetnek neki. Pályatársai népszerűsítője, elfeledett zeneszerzők felfedezője, meg nem értett művészek pártfogója. A zongoratechnikai újításai is jelentősek. Különböző nemzetek dalain alapuló műveivel a nemzeti romantika egyik fő ösztönzője lesz. Bár magyarul nem tudott, mindig magyar származásúnak vallotta magát. Élete végén írt művei előre mutatnak a XX. szd-i zene felé. (Ld. még: RTK 59.old)

Frederic Chopin (1810-1849)

Lengyel zeneszerző, a zongoramuzsika történetének egyik legnagyobb alakja. Pályáját ő is csodagyermekként kezdte, tanulmányai végén már zenei lángészként emlegették. Egész Európában koncertezett, műveiben a magas technikai színvonalat mély költői tartalommal egyesítette, csattanós válaszként a „szalonvirtuózok”-nak. Zenéjében hazája hangját szólaltatja meg, bemutatva annak szellemi kincseit. Művei: polonézok, mazurkák (lengyel néptáncok), keringők, etűdök (ujjgyakorlatok) (Ld. még RTK 65. old)

Richard Wagner (1813-1883)

Liszt pályatársa, barátja, később veje. Saját karrierjének fáradhatatlan építője. Liszttel szemben nem annyira emberi tulajdonságai, mint zeneszerzői zsenialitása miatt tiszteljük. Lipcsében született, színházi emberek között nőtt fel, mindig a színházhoz vonzódott. Későn (18 évesen) kezd zenét tanulni. 30 évesen lesz színházi karnagy, ekkor kezd hozzá operatervei megvalósításához. Részt vesz az 1848-as forradalomban, menekülnie kell. Később hazatér, dolgozni kezd, de csak művészi kudarcai és pénzübeli adósságai halmozódnak. 1870-ben feleségül veszi Liszt lányát Cosima-t, magánélete rendeződik. 1876-ban felépül saját színháza, melyet halála után felesége vezet. Egész életét végigkísérték a művészetével kapcsolatos viták. Hívei a művészet megújítóját, ellenfelei pedig a megrontóját látták benne. Ő teremtette meg az „összművészetnek” nevezett stílust, melyben a zeneszerző, szövegíró, díszletező egy személy. Operáiban örök igazságokat mond ki, beleszóve kora társadalmának kérdéseit és saját személyes problémáit. Operáinak hőseivel azonosul, személyiségének egy-egy oldalát mutatják be. Operái: Bolygó hollandi (a tengerek elátkozott vándorló hőse), Tannhauser (az érzéki és a tiszta szerelem között vívódó hős), Lohengrin (megváltást hozó, mégis kitaszított hős), Niebelung gyűrűje ciklus (a pénz uralmát megtörő, de a harcban elbukó hős), Nürnbergi mesterdalnokok (az élet rendjébe bölcsen belenyugvó idős költő – a diadalmaskodó ifjú művész), Parsifal (az étellel való végső kibékülést kereső hős). (Ld még: RTK 111.old)

Robert Schumann (1810-1856)

Gyermekkorában édesapja támogatta művészi törekvéseit, akinek korai halála után önálló életet kell kezdenie. Húszévesen Paganini hatására lesz zongoraművész, ujjának bénulása miatt zeneszerző. Újságot indít, melyben minden haladó művészi törekvést támogat. (Brahms, Chopin, Liszt) Hosszas harcok után köt házasságot, boldogságáról csodálatos művek tanúskodnak. 30 éves korától romlik egészségi állapota, kétségbeesetten, munkájába kapaszkodva ír, végül önként vonul ideggyógyintézetbe, és ott hal meg. Önarcképe az álmodozás című zongoradarabja. Elsősorban zongorista, bár hangszeres műveket is ír. A komoly művészetet akarta megmenteni az olcsótól. A konzervatív romantika határáig jutott el, ahonnan Brahms visszafordult, Liszt pedig előre tört. Művei: egyetlen opera (Genoveva), zongoraművek (Gyermekjelenetek, Ifjúsági album) énekes művek, dalok, szimfóniák. (Ld még: RTK 73.old)

Johannes Brahms (1833-1897)

Hamburgban született, tehetségét hamar felismerték. Ifjúkorában mulatókban kénytelen zongorázni. Két magyar származású hegedűművész emeli ki ebből a környezetből, zongorakísérőjüként ismeri meg Európát és korának nagy művészeit (később dallamaiban rendre feltűnik a magyaros hang). Schumann utolsó felfedezettje, saját és Beethoven elveinek folytatóját látja benne. A gorombaságig őszinte volt, egyszerűen, fényűzés nélkül élt. Zenéje Wagnerének tökéletes ellentéte, kelletlenül ugyan, de tisztelték egymást. Munkásságának elismerése öregkoráig késett, végül magányával megbékülten halt meg. A romantika felfokozott érzelmeit egyeztette a klasszikus formák fegyelmével. (Nem megkésett bécsi klasszikus!) Műveiben méltóság, becsület és komolyság tükröződik. A Magyar táncok című sorozatában mindenkinél magasabb színvonalra emelte múlt századi városi zenénk jellegzetességeit. Művei: 200 dal, 4 szimfónia, verseny- és kamaraművek, Német requiem (első sikere), szonáták és zongoraművek, Magyar táncok. (Ld még: RTK 76.old)

Felix Mendelssohn-Bartholdy (1809-1847)

Német szerző, hamburgi gazdag család gyermeke. Nagyapjától a műveltséget, apjától a biztos anyagi háttérrel örökölte. Zenei zsenialitása Mozarthoz hasonló, sőt sok tekintetben túlszárnyalja. Már gyermekkorában remekműveket alkotott, több híres zeneszerzőtől kapott elismerést. 17 évesen zongorista karmesterként beutazza Európát. 20 éves korától fontos zenei állásokat tölt be. 30 éves korától mindenkit elveszít, aki fontos volt életében, végül 38 évesen szívrohamban meghal. A formákat a bécsi klasszikusoktól örökölte, de a tartalom, amivel megtöltötte őket, romantikus volt. Zenéje derűs, mértéktartóan elegáns, dallamosan érzelmes, de csak a jóízű határain belül. Művei: szimfóniák, versenyművek kisebb hangszeres művek, kórusművek, oratóriumok (Éliás, Paulus), dalok, Szentivánéji álom (Ld még: RTK 76.old)

Giuseppe Verdi (1813-1901)

Ahogy Brahms a szimfonikus zenében, úgy Verdi operaházak színpadán jelentette a romantika konzervatívabb irányzatát. Egy vidéki kocsmáros fia volt, akinek tehetségére korán felfigyeltek. Korán elkezdődött zenei képzése, de nem megfelelő színvonalon. Magánúton folytatta tanulmányait, közben első operáján dolgozott, ami kedvező fogadtatásban részesült. Sikere nem tette elbizakodottá „Minden régi és mai szerző közül én vagyok a legkevésbé művelt”. Ennek ellenére természetesebb volt valamennyiüknél. Az olasz forradalom idején tett szert országos népszerűsége. Végso magaslatára emelte az opera műfaját. Életében stílusa háromszor újult meg, mégis mindig hű maradt önmagához. A 19. szd végén emelte fel a dúr-moll rendszerű zenét, hogy utoljára ragyogja be Európát. Művei: Nabucco, Don Carlos, Aida, Trubadúr, Traviata, Otello, Falstaff, Requiem (nem opera) (Ld még: RTK 109.old)

Pjotr Iljics Csajkovszkij (1840-1893)

Középosztálybeli család tehetséges gyermeke volt, de nem zenei képességeit kamatoztatta. Iskoláit Szentpéterváron végezte. 19 éves korától hivatalnokként dolgozik, 21 évesen kezd komolyan zenével foglalkozni. Muszorgszkijjal és az Ötökkel ellentmondásos viszonyban állt. Egymás nemzetiességét méltányolták, de a művészetről nem egyformán vélekedtek. 30 évesen Európa szerte játszott zeneszerző. Megosztja a közvéleményt, de tekintélye egyre nő. A balett zenéje neki köszönheti, hogy egyenrangú társa lett a táncművészetnek. Operái Wagner vagy Verdi mellett szürkének hatnak, pedig a maguk visszafogott módján éppolyan remekművek. 50 évesen elveszti egyik támogatóját, a csalódást sosem heveri ki. Amerikába megy, ünneplik, majd hazatér. A legnépszerűbb orosz zeneszerző, bár egész életében kételkedett magában és zenéjében. Utolsó műveiben hidat épített klasszicizmus és romantika közé. Művei: 6 szimfónia, hegedű- és zongoraversenyek. Balettenék (Diótörő, Csipkerózsika, Hattyúk tava), operák (Anyagin, Pikk dáma), nyitányok (1812 nyitány, Rómeó és Júlia), Vonósszerenád (Ld még: RTK 113.old)

Mogyeszt Petrovics Muszorgszkij (1839-1841)

Falun nőtt fel, ismerte a népdalok, népmesék világát. Zenei tehetsége ellenére katona lett, közben zenét tanult. Megismerkedik az Ötök társaságával, bennük támogatókra, barátokra talál. Sokat olvasott, általános műveltsége nagy volt. 20 évesen rosszul fizető állást vállal, életét a zenének szenteli. Élete második szakaszára jellemző, hogy zongoristaként tisztelik, zeneszerzőként azonban nem értik, néha még barátai sem. Végül teljesen elfordulnak tőle. Művei sem népszerűek, sokszor közönség elé sem jutnak, vagy belevágnak. (Csak jóval később értik meg, hogy erre semmi szükség.) A lelki terheket és az alkotói feszültséget nem bírja idegrendszerre, iszik, majd 42 évesen meghal. A 19. szd egyik legmerészebb úttörője volt, az orosz nyelv megzenésítésének problémáját szinte egymaga oldotta meg. Zenéjére az orosz népiség és képszerűség jellemző. Jelentőségét Liszt az elsők között ismerte fel. Művei: Éj a kopár hegyen, (szimfonikus költemény), Hovanscsina, Borisz Godunov (zenés népdramák), Egy kiállítás képei (zongoraciklus – Ravel hangszerelte), kb. 50 dal (Ld még: RTK 45.old)

Erkel Ferenc (1810-1893)

Családja dédapjáig visszamenőleg zenész család volt. 10-11 évesen már zongorázik, 17-18 évesen már művész. Középiskoláit Pozsonyban végezte, itt ismerkedett meg a klasszikus szerzőkkel. Kolozsváron a színtársulat karnagya, innen a magyar zenét és az előadói gyakorlatot kapta. 1838-ban a Nemzeti Színház karnagyi állásával indult fél évszázados színházi pályafutása. 1844-ben mutatja be első országos hírű operáját, a Hunyadi Lászlót és ugyanebben az évben zenésíti meg a Himnuszt. A szabadságharc után zeneszerzőként hallgat, viszont megalapítja a Filharmóniai Társulatot. 1861-ben hatalmas sikerrel bemutatja a Bánk bán-t, mely után már kiemelkedő operát nem ír. (Szövegkönyvírója, Egressy Béni halála miatt.) Pályája végén Wagner eredményei felé fordul, kialakul az Erkel-műhely. A Nemzeti Színház örökös igazgatójává, a Zeneakadémia igazgatójává, az Operaház főzeneigazgatójává választják. 50. karnagyi jubileumát fényes külsőségek közt ünneplik. A magyar kórusmozgalom egyik vezéralakja. (Érdekesség: szenvedélyes és nemzetközileg elismert sakkjátékos volt, a Pesti Sakkör elnöke.) Művei: Hunyadi, Bánk bán, Brankovics György, Sarolta, István király, Névtelen hősök, Himnusz, Magyar ünnepi nyitány. (Ld még: RTK 50.old)